

Egymás szemében...

– avagy egy fejlesztőpedagógus és magyartanár együttműködése az online és offline térben –

A jövő iskolájának egyik alappillére az együttműködés, a digitális időszak egyik „hozádés” pedig, hogy a tanárok és fejlesztők megtapasztalták, mennyivel hatékonyabb tud lenni az oktatás, ha nem párhuzamosan, hanem közösen segítik a diákokat.

Botos Réka és Paveszka Dóra a budapesti Öveges József Középiskolában dolgoznak, ahol az egyik fő feladat a tanulási nehézséggel küzdő tanulók érettségéhez, illetve szakmához juttatása. Míg előbbi magyartanárként, utóbbi fejlesztőpedagógusként foglalkozik a diákokkal. A digitális oktatásban nagyon inspiráló volt számukra az együttműködés, ezért úgy gondolták, hogy tapasztalataikat, a „jó gyakorlatokat”

másokkal is megosztják. Az alábbiakban a Bolyai Nyári Akadémiára készült videós beszélgetésük kibővített változatát olvashatják, ami 2020. június 22-én készült.

B.R.: Amikor megkaptuk a rendhagyó online akadémiára történő felkérést, az jutott eszünkbe, hogy összegyűjtjük az online (és offline) tapasztalatainkat, mert úgy gondoltuk, érdemes lenne megmutatni, hogyan ér össze a munkánk, hogyan tudjuk segíteni egymást – elsősorban a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatásában.

P.D.: Mindkettőnknek nagyon nagy élményt jelentett a közös munka, főleg ebben a digitális közegben, amikor mindenki kapkodott, hogy hogyan tudja egymással a kapcsolatot tartani... A mi együttműködésünk pedig kifejezetten megerősödött, mondhatni napi szintűvé vált, és ebből elég sok tanulságot tudtunk levonni a saját munkánkra, a gyerekekkel való működésre, és általában az oktatásra nézve – a digitális és az offline közeg szempontjából is.

B.R.: Emeljük ki, hogy a diákok eredményeiben is nagyon megmutatkozott az, hogy sokkal hatékonyabb a segítség, ha a szaktanár és a fejlesztő összedolgozik ebben a helyzetben. Szerinted milyen hozzádés lehet annak, hogy te fejlesztőként és én tanárként teljesen más nézőpontból látjuk őket, hogyan lehet ezeket a tapasztalatokat összekapcsolni az oktatás folyamatában?

P.D.: Nekem az offline térben is fontos része a munkámnak egy folyamatos közvetítés a szaktanár és az általam fejlesztett gyerek élete között. Mert nagyon sok minden kiderül a fejlesztő közegben, amikor egy kiscsoportban kettő-három-négy gyerek ül nálam. Ilyen helyzetben sok mindent megtudok, más szemszögből látom a diákokat, esetleg sokkal több problémára is fény derül. Ilyenkor képviselem az érdekeiket a szaktanárok felé... Ez az offline térben sokszor időhiány miatt sikkad el, mert amikor rohanunk egymás mellett a folyosón, nehéz hosszasan beszélni, de így, hogy a laptop elé voltunk kényszerülve, sokkal nagyobb lehetőség nyílt erre.

B.R.: Mennyire szokott meglepni, amikor én egy teljesen más nézőpontot látok? Hogy érzed, a szaktanárok és a fejlesztők mennyire tudnak közösen „összerakni” egy komplex gyerekképet?

P.D.: Szerintem együtt tudunk komplex nézőpontot kialakítani, nem szokott meglepni, amit hallok a szaktanároktól. Minden tisztelem az osztályban tanító pedagógusoké, 20-25-30 gyerek között az egyéni megközelítés egyszerűen nem tud a szituáció jellegéből adódóan működni, ez egy nagyon más helyzet. Hiába látom én eltérő szemszögből, nem lehetek elfogult, nyilván képviselem az érdekeit, az én álláspontomat és az ő álláspontját, ugyanakkor látnom kell, hogy az osztályban nagyon máshogy tud működni egy diák, mint amikor velem szemben ül, mondjuk másodmagával.

B.R.: A tanárokkal volt már súrlódásod azért, mert túl nagy volt a szakadék a nézőpontok között? Engem már volt, hogy bosszantott, hogy egy fejlesztő nagyon másképp, számomra túlságosan „rőzsaszínűen” látta a gyereket...

P.D.: Nekem nem a diákokról való gondolkodás kapcsán vannak nehézségeim a kollégákkal. Ha szaktanárral nézetkülönbségem volt, az inkább a pedagógiai módszerek miatt. A digitális világra rátérve... A keretek pontos lefektetése általában is nagyon fontos, ebben a térben azonban még inkább, úgy érzem, a veled való együttműködésben rengeteget segített, hogy a te munkádban mindig lehetett látni, mikorra kell valamit megcsinálni, pontosan mik a feladatok, több hétre előre megvolt az ütemterv, amit a diákok is és én is ismerhettem. Más kollégákkal ilyenekből volt inkább nehézség, többeknél a keretek és a feladatok nem voltak egyértelműek, így bosszantott, hogy nem mindig tudtam érdemben segíteni, csak kapkodtam ide-oda.

A 2-3 hetet magában foglaló forgatókönyv elejére kigyűjtöttem a legfontosabb dátumokat, utána részleteztem a feladatokat.

FONTOS IDŐPONTOK	
május 11. 8.30	videóchat – Juhász Gyula <i>Milyen volt...</i>, <i>Anna örök</i> - verselemzés nyelvtan – vitaindító feladat ismertetése
május 18. (határidő)	Juhász Gyula – Facebook-feladat 100%-os jegy irodalom
május 22. (határidő)	vitaindító 100%-os jegy nyelvtan
május 25. 8.30	videóchat – Tóth Árpád: <i>Körúti hajnal</i> elemzés
május 29. (határidő)	Tóth Árpád füzetes feladatok (100%-os jegy irodalom)

B.R.: Szerinted feladatunk, hogy ezeket a fejlesztendő területeket visszajelezzük egymásnak? Ha úgy érezzük, hogy a hatékony együttműködésben valami gát van, szólni kell? Kényes helyzeteket eredményezhet...

P.D.: Szerintem akkor tudnánk jól működni, ha ez egy folyamatos visszajelzési kör lenne, bár nyilván ez nem annyira megszokott, Nagyon túl van terhelve minden pedagógus, így nehéz, de mindenképpen fontos lenne... Jó terep lehetne egy esetmegbeszélő kör, ez sem működik rendszeresen, de közös példánk van arra, hogy milyen előremutató lehet, amikor egy-egy eset kapcsán leültünk az érintettekkel.

B.R.: Olyan nehéz meghatározni, hogy mikor kerüljön sor egy ilyen alkalomra, mert azt gondolom, eddig minden egyes esetmegbeszélésnek volt pozitív hozadéka, de nincs az ilyen helyzetekre egy olyan protokoll az iskolában, amibe bele lehetne kapaszkodni. Ha már lenne egy bejáratott út, akkor könnyebben nyúlnánk ehhez a lehetőséghez, nem gondolnánk meg kétszer is, hogy belevágjunk-e.

P.D.: Egyetértek. Nevelési tanácsadóban dolgoztam korábban, abban a közegben (és a speciálisan megsegítéssel foglalkozó munkahelyeken általában) az esetmegbeszélésnek szokott lenni külön fóruma, egy iskolában ez még nem annyira átlagos. Tudom, hogy sok idő, de a kiegészítés ellen, a pedagógus mentálhigiénés jóléte szempontjából is nagyon fontos lenne, hogy ne érezze azt senki, hogy egyedül vívja a szélmalomharcot a diákokkal, kollégákkal. Létrejöhetnének olyan mediált beszélgetések, ahol egy „külső szem” segítene a szereplőknek a hatékony megoldás megtalálásában.

B.R.: A mi pályánkon meg kell dolgozni azért, hogy valamit sikerélményként éljünk meg, jól kell megtalálni, hogy a mi iskolánkban mi számíthat „hozzáadott értéknek”. Nekem például az online térben rengeteget segített, ha csak annyit írtál, hogy egy diák szerint milyen jó volt a mostani magyaróra, vagy hogy tetszett neki valamelyik feladat. És neked is hatalmas sikerélmény lehetett, amikor egy sok problémával küzdő diákunk a segítségeddel tudott regisztrálni a rendszerbe, és először csatolt egy feladatot. Ezek az élmények szárnyakat adhatnak a pedagógusoknak...

P.D.: Pontosan. Biztos, hogy az iskola közegén is múlik, hogy a gyerekektől mennyi pozitív visszajelzés érkezik, de nyilvánvaló, hogy ha egymástól kapunk pozitív visszajelzéseket, az előreviszi az embert.

B.R.: Szerinted a diákoknak azon kívül, hogy szaktanárként jegyet kell adnom, ezek a visszajelzések mennyire számítanak, hogyan tud ez „motor” lenni a későbbi működésben?

P.D.: Hosszú távon csak remélem, hogy az lesz, de rövid távon tudom, hogy rengeteget számít. Főleg a tanulási problémás gyerekeknél, és nálunk sok a papíros diák (SNI-s, BTMN-es). Nekik annyira kell a folyamatos biztatás, megerősítés, hiába dolgozunk sok felnőtt diákkal is a közös osztályainkban, még nekik is nagyon fontos a visszajelzés, sokszor annyira, mint egy kisgyerekeknek.

És szeretnék adni egy pozitív visszacsatolást a munkáddal kapcsolatban: elég gyakran adtál olyan kifeladatokat, amikből pontokat, majd ötösöket lehetett szerezni, ez nagyon motiváló volt nekik! Folyamatos munkára serkentette őket, hogy ne veszítsék el a fonalat, ami a digitális és az offline térben is nagyon fontos. Ráadásul így a tétje nem volt annyira nyomasztó a témazáróknak, hiszen volt mellette ez a lehetőség is, értékelted a folyamatos jelenlétet, munkát. Te hogyan viszonyultál ezekhez a feladatokhoz?

B.R.: Talán az egyik legnagyobb öröm volt ebben a digitális oktatásban ezeknek a kitalálása, kreatív, látványos feladatok voltak, azt gondolom, hogy olyan gyerekeket is vonzottak, akiket lehet, hogy egy iskolai tanóra nem annyira. Viszont nekem azért volt olyan kérdésem ennek az értékelésével kapcsolatban – amit te pozitívumként említettél –, hogy mennyire születik reális osztályzat tanév végén úgy, hogy ezekkel a jegyekkel lett meg valakinek az elégséges érdemjegye.

Szívesen adok javítási lehetőséget, kreatív feladatokat, ugyanakkor nekem van egy kimeneti mérés, az érettségi, amire fel kell készítenem őket, és azért mert szorgalmas és kreatív valaki, hajlandó utánanézni a feladatnak, még nem biztos, hogy egy szövegértést vagy egy összehasonlító verselemzést meg tud írni.

Ezért próbáltam például nyelvtanból olyan feladatokat kitalálni, amik azt készítik elő, hogy egy hétköznapi szövegalkotást hogyan kell felépíteni. Fontos volt számomra ez a kreatív munka, örültem a diákok pozitív visszajelzéseinek, lelkesedésének, ugyanakkor végig a szemem előtt lebegett, hogy egyensúlyban legyen a normatív típusú értékeléssel. Nagyon résen kell lenni, hogy ne adjak hamis visszajelzéseket arról, hogy a diák ebben a munkafolyamatban, az érettségire való felkészülésben hol tart.

P.D.: Tudsz mondani példákat, milyen típusú feladatok voltak?

Melyik kép köthető az érveléshez, melyik a vitaindítóhoz?

B.R.: Amikor vitaindítót vagy érvelést kellett írniuk, akkor például volt egy olyan előkészítő feladat, hogy két képről kellett megállapítani, melyik melyik műfajhoz tartozik. Gyönyörű tengerparti kövek az egyik képen az egyensúlyt, a másikon annak hiányát jelképezték: az érvelésnél a saját véleményemet képviselem, ezért az egyik oldalon több érv található, a vitaindítónál az a lényeg, hogy nem foglalok állást, hanem mindkét oldal érveit egyensúlyban mutatom be.

Amikor egy Édes Anna-projekten dolgoztunk (egy újság különdíját kellett megtervezniük a témában), akkor például voltak különleges festmények, melyeken a történethez kapcsolódó motívumokat kellett keresni.

Vagy feladtam a tanév folyamán tanult versek rendőri nyelvre lefordított változatait, ki kellett találni, melyik is lehet.

Volt, hogy összekötöttük a nyelvtant és az irodalmat, arról írtam vitaindítót – felhasználva az irodalmi tudásukat –, hogy egy képzeletbeli Juhász Gyula-kötet címlapján melyik festmény legyen (Van Gogh:

Csillagos vagy Csontváry Kosztka Tivadar: Libanoni cédrus). De kellett Facebook-profil is készíteni költőkről, ahol zenéket kerestek a diákok, ami akár a művész kedvence lehetne... Vagy egy József Attiláról szóló cikkben kellett példákat találni a mássalhangzó-törvényekre. Próbáltam nem ismételni a feladattípusokat, de talán a vizuális jellegűek voltak túlsúlyban. Volt olyan diák, aki a tanteremben meg se merne szólalni egy ilyen típusú kérdésnél, ebben a térben pedig szinte mindegyik feladatot elküldte.

Kinek a verse?

„A hegyeket elkülönítő geológiai mélyedés területén a művelésbe vont elkerített belterületi ingatlanon még a lágyszárú növényzet szaporítószerveinek növekedése és a fűzfafélék családjába tartozó erősen allergén fajtája levélzetének zöldes elszíneződése tapasztalható, ugyanakkor megfigyelésre kerülhetnek az évszakhoz képes hideg légköri viszonyok is, a település mellett található hegyek tekintetében már hószállingózás nyomait is rögzítették kollégáink. A magát belülről kiskorú személynek érző tanú szerint ugyanakkor a hőérzet a nyári hónapokra jellemzően alakul, de tapasztalja a tavaszi mezőgazdasági munkák idejére jellemző biológiai viszonyokat is. Elmondása szerint ugyanakkor korábbi sötét tónusú hajviselete helyett őszes árnyalatút visel, s ezért a téli időjárási viszonyokat teszi felelőssé.” (Forrás: Nyáry Krisztián, Facebook)

P.D.: Nekem ezek a feladatok nemcsak szubjektíven tetszettek, hanem fejlesztői nézőpontból is. Fontos láttatni, hogy az iskolában tanultak kötődnek az élethez, a saját tapasztalataikhoz, hiszen így sokkal könnyebben válik belsővé, amit tanultak. Nekem hetente kétszer volt videóchates találkozásom a diákokkal, és akkor rendszerint elővettem ezeket a feladatokat. Az volt a tapasztalatom, hogy elvontan megtanulták, mi is az érvelés, akár el is tudták mondani, de hogy melyik kép kapcsolódik hozzá, az már nehezebben ment. Viszont amikor már megértették, melyik műfaj melyik képhez van kötve, és miért, az a tanulási problémás diákoknak nagyon sokat segített. Fontos a többszörös megközelítés, a feladataidban pedig gyakran megjelent a vizualitás: kép, színek, kreativitás. Így sokkal mélyebbre mentek az információk. Tudom, hogy a kimeneti követelményeknek kell megfelelni, és ezt a tudást majd rendszerezni kell, de ha a hétköznapi saját megélésen keresztül tanulhatnak, az nagyon hasznos és tartós lehet.

B.R.: Ez az osztálytermen belül is tud működni: képeket, zenéket társítunk bizonyos művekhez, ezt a „kötést” nagyon sokszor használjuk. Az életükhöz való kapcsolódás is rendszeres, mindig hangsúlyozom, hogy az irodalom elsősorban nem

Verselemzéshez kössünk:

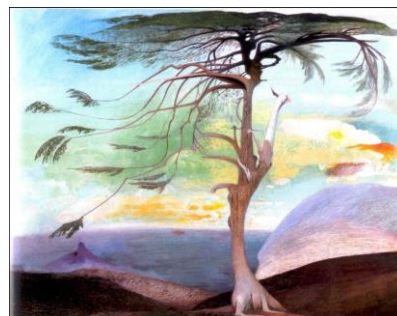
- Dixit-kártyákat
- zenéket
- vagy egyszerűen kezdjük egy befejezetlen mondattal (Számomra az idill... pl. Radnóti Erőltetett menet című versénél)

Összefoglalásnál:

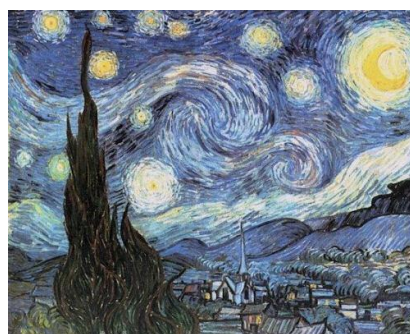
- gyártsanak a diákok TABU-kártyákat,
- Kérdezz-felelek feladványokat,
- keresztrejtvényeket,
- társasjátékot,
- Facebook-profilt,
- újságot

a témával kapcsolatban.

Egy bizottság felkér, hogy segíts nekik egy vitaindítóval szavazásra bocsátani azt a kérdést, melyik festmény legyen a legújabb Juhász Gyulakötet címlapján. Ne foglalj állást, mutasd be mindkét oldal lehetséges érveit, használd a Juhász Gyuláról megtudott információkat! Fogalmazásod 120-200 szó legyen!

Csontváry Kosztka Tivadar: Libanoni cédrus

Vincent van Gogh: Csillagos éj

egy tantárgy, izgalmas más emberek gondolataival, érzéseivel megismerkedni, ezekről beszélgetni, vitázni, így önmagunkhoz is közelebb juthatunk. De az online világ teremtett olyan lehetőségeket is, amit offline még nem annyira használunk. Még nem rutinszerű, hogy azt mondom, vedd elő a telefonod, és keress meg rajta valamit. Mindig megdöbbentő tapasztalat, mennyire nem tudják információszerzésre használni ezeket az eszközöket.

P.D.: A fejlesztésnek sokszor az is a célja (vagy kellene, hogy legyen), hogy megtanítsa keresni a gyerekeket az interneten. Sokszor az ilyen típusú feladatoknál (pl. Melyik kerületben van a Tóth Árpád sétány?) még a Google sem jutott eszükbe, illetve nem tudták a kulcsszavakat kiemelni, volt, hogy beírták az egész kérdést. Azt gondolhatnánk, hogy a digitális bennszülöttek már professzionálisan kezelik ezeket az eszközöket és az internetet, közben általában vizuális megosztásra használják, ezeken kommunikálnak, de az információszerzést nekünk kell megtanítani.

B.R.: Szeretnék ezzel kapcsolatban egy visszajelzést adni neked: nagyon nagy segítség az, hogy amit én evidenciának veszek (akár azt, hogy könnyedén megtalálnak egy információt a neten, akár valamilyen tantárgyi tudást), és nem az, te szólsz erről. Én erről az „elakadásról” egy osztályteremben nem biztos, hogy tudnék, nem biztos, hogy felvállalja a diák, hogy nem ért valamit, vagy lehet, hogy ő sem tudja, hogy nem érti... Attól, hogy már sokszor hallotta, nem biztos, hogy a tudását a gyakorlati feladatok megoldásában is alkalmazni tudja.

P.D.: Igen, sokszor ők sem tudják reálisan értékelni a saját tudásukat, és nem veszik észre, amikor tévúton vannak. Eszembe jutott például, amikor a „*vétkesek közt cinkos, aki néma*” Babits-idézetéről kellett érvelést írniuk... Hát ez a feladat nem a sikertörténeteink közül való. Rengeteg beszélgetésünk volt neked és nekem is külön a gyerekekkel, hogy ez vajon mit is jelenthet, de nem mindenki tudta – még így sem – értelmezni...

Ezek a feladatok nemcsak a tantárgyi tudásukat, hanem az érzelmi életüket, a szociális kompetenciákat, a logikai készségüket és persze a kifejező és szövegalkotási készségüket is fejlesztik. Számos olyan területet erősítenek, és számos olyan területet érintenek, melyek elengedhetetlenek a mai világban. És ezek fejlesztése nagyon fontos – közös – célkitűzés kell, hogy legyen.

Neked milyen tapasztalataid voltak a gyerekek működésével kapcsolatban? Mi a legfontosabb különbség az offline és az online térben?

B.R.: Nagy meglepetések értek: volt pozitív és negatív is. Nem mindig azok működtek jól ebben a világban, mint akik az osztályteremben. Lehet, hogy valakit egy szociális közeg sokkal inkább inspirál arra, hogy mások előtt gyűjtse be a sikerélményeket, és kapjon pozitív visszajelzéseket. Ráadásul, akinek a folyamat elején nehézségei akadtak (a technikai háttere vagy a digitális kompetenciája nem volt elég), annak könnyen elment a kedve az online működéstől. Viszont olyan emberek kaptak szárnyra, akik lehet, hogy az offline térben a kettesért küzdöttek volna, és ez nagyon érdekes tapasztalat volt számomra. Aki az osztályteremben nem érzi jól magát, lehet, hogy egy nyugodt, otthoni környezetben sokkal hatékonyabban tud működni. És olyan is előfordult, hogy aki az osztályteremben sokkal fontosabbnak tartotta, hogy valamilyen „szerepbe helyezze magát”, annak itt ezzel nem kellett törődni, és tudott foglalkozni a tanulással. Volt olyan, aki az iskolában egyáltalán nem működött jól, itt pedig pozitív visszajelzéseket adott nekem, hogy ezeket a feladatokat mennyire élvezte. Lehet, hogy ugyanennek a feladatnak a megoldására az osztályteremben nem tudtam volna rávenni.

P.D.: Nekem is érdekes volt azoknak a gyerekeknek a működése, akik az offline világban olyan szerepben voltak, amiben „hülyének” kell lenni vagy „nemtörődömnnek” vagy „vagánynak”, aki nem foglalkozik a tanulással. Én nem egyéniben, hanem kiscsoportokban tudok foglalkozni velük, volt egy fiú (közös tanítványunk), akivel – ha a többiekkel együtt volt – semmit nem tudtam kezdeni, az órák után viszont (jellemzően délután, hétvégén ☺) rám írt, hogy tudnék-e segíteni neki. Olyan arcát ismertem meg, hogy akar, küzd, róla a három év alatt még soha nem derült ki, hogy bármi motiválta volna, az online térben nagyon sokat tudott javítani az offline térhez képest.

B.R.: Innen is látszik, hogy az online működésnek volt egy fontos feladata számunkra. A munkánk nagy részét a diákokkal való kapcsolattartás tette ki. És nagyon komoly döntéseket kellett hoznunk azzal kapcsolatban, hogy meddig terjed a mi szerepünk. A munkánk ezzel tulajdonképpen egésznapossá vált, mert a diákok aktivitása nem akkor volt a legnagyobb, amikor egy átlagos hétköznapon az iskolában ültek volna. Észrevettem magamon, hogy azokra „írtam rá” inkább, akik egy kicsi reményt adtak arra, hogy jól tudnak működni, fontos nekik a támogatásom.

P.D.: Ebben kifejezetten más az offline és az online világ. A gyerekek sokkal közvetlenebbül, gyorsabban tudtak velünk kapcsolatba lépni. Az, hogy ki mennyire volt nyitott a kapcsolattartásra, nagyon eltérő volt a kollégák között. Összességében azonban megállapíthatjuk, hogy azoknál a pedagógusoknál születtek jobb eredmények, akik hajlandóak voltak folyamatosan kommunikáltak a diákokkal. A mi tanulóink közül sokan nemcsak tanulási zavarral küzdenek, hanem szociálisan is hátrányos helyzetben vannak. Nem az a jellemző, hogy a szülők ott állnak mögöttük. Én úgy éreztem, hogy hirtelen lett 40 kamasz gyerekem, akik folyamatosan kérdezzetnek, hogy most melyik gombot nyomják, hogyan küldjenek e-mailt...

B.R.: Nagyon sok szerepet kellett „felvennünk”, szerintem a fejlesztőknek még többet... Egyszerre voltál pszichológus, coach, mediátor, és mellékesen fejlesztőpedagógus ☺ Nekem nagyon pozitív élmény volt a mi együttműködésünk, szerinted az offline térbe milyen tapasztalatokat vihetünk tovább?

P.D.: Nagyon szeretném, ha az offline világba visszatérve – amit nagyon várok – az online kommunikáció formáit is meg lehetne tartani. A másik, hogy egy olyan típusú munkaszervezéssel dolgozzunk, amit együtt csináltunk, hogy te előre odaadtad a „forgatókönyveket”, és én erre tudtam építeni a fejlesztőórákat. Ez hatalmas segítség volt nekem is, de elsősorban a diákoknak. Ezen kívül fontos lenne, hogy a továbbiakban is kapjanak kézbe a diákok rendszerezett szöveges anyagokat (pl. kidolgozott tételeket).

Milyen a jó segédanyag?

Jellemzői:

- jól strukturált, bekezdésekre tagolt,
- kiemeli a lényegét, kulcsszavakat,
- tömör, vázlatpontokba szedett,
- bár kisebb hangsúllyal, de megjelennek benne érdekes, de nem lényegi információk,
- kerüli a többszörösen összetett mondatokat és az idegen szavak indokolatlan használatát,
- színek, ábrák segítik az anyag megértését, megjegyzését,
- rövid sorokból áll,
- balra zárt a szöveg,
- legalább 12-es méretű Open Dyslexic vagy sans serif betűket (pl. Arial, Verdana) használ,
- másfeles sorköz,
- krémszínű vagy halványsárga háttere van.

B.R.: Jó lenne, ha a Krétában (digitális napló) lehetne egy olyan fórum, ahol a szaktanár és a fejlesztő is látná, mi vár a közeljövőben a diákokra. A középiskolában ugyanis a tanulók leginkább a konkrét tanuláshoz, az egyéni módszertani javaslatokhoz kérik a fejlesztő segítségét. Az általános iskolában inkább a saját tanulási struktúra megalapozása zajlik, de középiskolában, ahol az érettségi és szakmai vizsga a tét, a fejlesztők inkább a tételek megtanulásában és a dolgozatokra való felkészülésben támogatják a diákokat. Hogyha ők tudják, mik a követelmények, sokkal célorientáltabban tudnak készülni, így senki nem érzi azt, hogy feleslegesen dolgozott. Ha egy diák nem arra tanult, amit később számon kérnek, hamar elveszítheti a lelkesedését. A tanulóink nem túl jók a feladataik számontartásában – az elmúlt időszakban ebben is rengeteget segítettél nekik –, ezért nekünk, tanároknak kell abban sokat fejlődni, hogy világosak és egyértelműek legyenek a keretek. Ez hosszú távon könnyebbség, hiszen rá vagyunk kényszerítve a tudatos tervezésre, sokkal alaposabban át kell gondolni, hova szeretnénk eljutni (pl. milyen típusú számonkérés lesz a tananyag végén), mintha csak „improvizálunk”.

Meg fogjuk próbálni a tantestületbe is bevinni ezeket a jó gyakorlatokat, szerintem mi nyitottak vagyunk rá, és azt gondolom, hogy a többség szintén.

P.D.: Reméljük, hogy a szaktanárok és a fejlesztő-, illetve gyógypedagógusok is fel fognak vállalni olyan szerepeket a jövőben, amiket eddig talán bátortalanabban tettek.

Botos Réka, Paveszka Dóra